

Hodně přemýšlím o sebevraždě, nemám ji nikomu za zlé, říká Milan Kňažko

V srpnu bude Milanu Kňažkovi osmdesát, přesto měsíc co měsíc jezdí stovky kilometrů autem z Bratislavy do Prahy kvůli divadlu. Nechce žít jako důchodce, který se věnuje pouze vnoučatům a zahrádce. A kdyby k němu osud měl být do budoucna „nepřející“, radši tu nebude.

Po Shylockovi, za kterého jste dostal Cenu Thálie, ztvárňujete v inscenaci Red Divadla Na Jezerce další dramatickou postavu. Co je to za chlapíka?

Avantgardní malíř Mark Rothko, původně lotyšský Žid. Když mu bylo deset, emigroval s rodiči do Ameriky. Je to umělec, který se dost prodává. Před pár lety se jeho obraz vydražil za osmdesát sedm milionů dolarů.

Takže ta hra je inspirována skutečnou postavou?

Ano, četl jsem Rothkovu autobiografii a ta hra obsahuje hodně jeho myšlenek a citátů. Ale zachycuje jenom část jeho života, protože Rothko v roce 1970 dobrovolně z tohoto světa odešel. Podřezal si žíly. Bylo mu šestašedesát. Ten text je skvělý, ale nesmírně náročný.

Martin Leták a Milan Kňažko v představení RED

Dojdete na jevišti až k jeho nešťastnému konci?

Ne, Loganova hra zachycuje údobí, kdy za Rothkem přichází mladý začínající umělec Ken, který se stává jeho asistentem. Snaží se od Mistra něčemu přiučit a přitom vedou polemiky o tom, co je umění, co jsou peníze, co je morální hodnota, co znamená červená a černá, což jsou metafory života a smrti. Hraje ho velmi talentovaný Martin Leták. Nakonec se po dvou letech rozejdou s tím, že by si měl Ken najít vlastní uměleckou cestu a žít mezi svými vrstevníky.

V Divadle Ungelt jste hrál před devatenácti lety Picassa, je to náhoda nebo si záměrně vybíráte hry o výtvarných umělcích?

Naprostá náhoda. Ale osudy výtvarníků mě nesmírně přitahují. Protože to hledání smyslu života a zároveň vlastního uměleckého výrazu je vždycky zajímavé. Picasso i Rothko byli velice dobří malíři, vzdělaní a inteligentní lidé, komplikované osobnosti, a ty mívají s takovými věcmi problém. Někdy si i sáhnou na život.

Jak jste na tom vy?

Já si na život zatím nesaším, ale do budoucna to nevylučuji.

Opravdu?

Jako teenager jsem obdivoval lidi, kteří měli určitou životní sílu, ať to byl

třeba Jack London nebo Ernest Hemingway. Až později jsem se dozvěděl, že si sami vzali život. Podle mě to nebyla slabost. Nad smrtí se nedá zvítězit, to je jasné, ale můžeme se rozhodnout, kdy k ní dojde. A to chce podle mě velkou sílu. Uchylují se k tomu lidé, kteří si uvědomují, že jejich bytí nejen po zdravotní stránce, ale i co se týče nějakého smyslu a naplnění, už není, co bývalo. Takže je neodsuzuji, ale obdivuji jejich dílo a život, který většinou žili naplno.

Nemusíte to ani dělat sám, pokud máte závažné zdravotní problémy, můžete si podat žádost o eutanazii.

I to je možné. Myslím, že člověk má právo rozhodnout se, co udělá se svým životem a kdy ukončí svou návštěvu na tomto světě.

Mluvíte tak vážně, jako byste o tom opravdu přemýšlel.

Ale já o tom přemýšlím. Ne, že bych se na to připravoval, to ne, ale rozhodně bych za jistých nepřejících okolností dál žít nechtěl. Aspoň si to myslím. Jsou různé způsoby a podoby života. Určitě si sama občas o někom pomyslíte: Jak může ten člověk vydržet takhle žít? A já nejsem žádný kovboj nebo hrdina, takže o těchto věcech uvažuji. Jsem k tomu i nucen, když se s těmi příběhy jako herec setkávám, tomu se nedá vyhnout. Ale není to o tom, že bych si plánoval sebevraždu. Jenom bych nechtěl být moc na obtíž. Kdyby moje existence měla být ponižující, doufám, že bych se s tím dokázal vypořádat jinak než čekat na tu poslední chvíli. Zejména, pokud by daná situace už neměla východisko.

A co, kdybyste „pouze“ neměl radost ze života?

Ta se mění. Jako dítě se radujete z jiných věcí než v dospělosti a pak ve stáří. A neexistuje hranice, za kterou začíná takzvané dožívání. Abych si řekl dost, život končí, jdu do důchodu. Přestanu hrát, začnu krmit dunajské racky, pracovat na zahrádce a dovádět s vnuky. To je všechno krásné, ale zatím to

nedokážu dělat na plný úvazek. Takže pořád zůstávám u toho herectví, i když je mi skoro osmdesát. Docela chápu kolegy, kteří už s tím přestali. Na druhé straně, možná proto, že jsem sedm let divadlo nehrál a šestnáct let odmítal cokoliv točit, teď pár let přidávám. Přitom hraní je pro mě nejen zábava ale někdy i těžká práce, tak si občas říkám, jestli to má ještě smysl. Já totiž dělám samé těžké věci, na jevišti jsem maximálně ve dvou lidech.

Ale ve Slovenském národním divadle jste hrál i ve větším obsazení...

Ale tam jsem se po té pauze už vracet nechtěl. Protože čeho si od sametové revoluce vážím nejvíc, je moje svoboda. V tomto ohledu jsem sobecký. Herectví je vysoce závislá činnost. Odmítnout hrát v inscenaci, do které vás obsadí, je nesmírně těžké. Já to párkrát udělal a mělo to následky. Takže když jsem se měl před dvaadvaceti roky do divadla vracet, odmítl jsem. Zejména, když mi Milan Lasica několik let předtím nabízel spolupráci stylem: Co bys tomu řekl, kdybychom spolu hráli v Kumštu od Yasmíny Rezy? Je to pro tři herce. Máš nápad, kdo by mohl být tím třetím? A kdo si myslíš, že by to mohl režisovat? A pak se mě zeptal, které dny bych chtěl hrát. Takže velká svoboda. Všechny dohodnuté věci jsme samozřejmě dodrželi a pokračovali další hrou. Teď hrají v pražském Divadle Studio DVA Milostné dopisy s Emílií Vášáryovou, v bratislavském Národním divadle Falešnou notu s Emilem Horváthem a v Divadle Astorka s Vlado Černým v inscenaci Halpern a Johnson.

Milan Kňažko a Vlado Černý v představení Halpern a Johnson

Co jste v tom Národním divadle tenkrát odmítl?

Nebudu jmenovat kus ani režiséra, protože jsem s ním dělal spoustu věcí i v televizi a moc jsme si rozuměli. Ale pak jsme spolu zkoušeli jednu divadelní hru a na generálce mi řekl: Tak a teď si nalepíš vousy! Já na to: Tohle je Malá scéna pro dvě stě lidí a ty vousy jsou umělé, proč bych je měl mít? Odpověděl

mi: Protože já to tak vidím. Tak mu říkám: Ale mně se v tom i špatně hraje, stahuje mi to tváře. Jenomže on trval na svém, já taky, takže to dopadlo špatně. Vousy jsem si nenalepil a on řekl, že už se mnou nikdy pracovat nebude. Já mu odpověděl to samé. Jenomže měsíc na to jsem visel na fermanu v další jeho inscenaci. Tak jsem šel za šéfem divadla a řekl mu, že jestli z toho obsazení nezmizím, tak na nejbližší plenární schůzi divadla řeknu, proč s tím člověkem už nikdy nechci dělat. Tak ať si to rozmyslí.

Kdybyste na plenární schůzi řekl, že si ty vousy nechcete nalepit, protože jsou vám nepříjemné, asi byste moc zastánců neměl, ne?

To byl jenom jeden z důvodů. Ten hlavní spočíval v tom, že jsem to považoval za naprostý nesmysl. Byla to náročná hra od O'Neill a já tam budu stát na jevišti dva metry od diváků s nalepenými vousy a tvářit se, že jsem autentický? Proč? O tom herectví není, já to takhle dělat nechci.

Milan Kňažko a Emília Vášáryová v představení Milostné dopisy

Jiní herci by se nad to nejspíš povznesli.

Já to respektuji, a proto říkám, že už jsem se do stálého angažmá vracet nechtěl. Je to nesvoboda, přílišná závislost. Objevíte se na fermanu s kolegy, se kterými třeba nemáte chuť hrát. Nebo se vám nelíbí ta hra anebo si nerozumíte s režisérem, protože jste se takzvaně nepotkali. Dodnes si pamatuji, když jsem v mládí dělal s Evaldem Schormem hru Úklady a láska, jak mi řekl: Milane, divadlo je o setkáních. Když se dva setkají a rozumějí si, tak může vzniknout synergie a něco zajímavého nejenom pro účinkující ale i pro diváky. A když se nepotkají, nedá se nic dělat. Jenomže v profesionálním divadle to takhle nefunguje, bohužel. A to mně vadilo. Mnohokrát jsem se kousl do jazyka a roli vzal, ale pak jsem třikrát řekl ne. Takže i proto jsem se

do divadla nevrátil. To už mi bylo sedmapadesát, tak jsem si říkal, proč bych to dělal? Ať tam jdou mladí a profilují se.

Ve vysoké politice jste strávil třináct let, nelitujete toho zpětně?

Nelituji ničeho, protože jsem se rozhodl svobodně a byl jsem přesvědčený, že dělám správnou věc, že to má smysl.

Bavilo vás to?

Někdy vůbec ne, protože kvůli koaličním dohodám bylo třeba dělat kompromisy. A ty já nemám moc rád. Zároveň se musíte nějak tvářit, ovládat, korigovat svoje chování a spontánnost, což pro mě nebylo. Taký jsem politiku opustil, přitom jsem mohl kandidovat dál a být třeba velvyslancem v Paříži.

Zúročil jste pak tyto zkušenosti v herectví?

Všechno, co herec dělá, nakonec zúročí. Herectví je myšlení a když myslíte, přidáte k tomu energii a dostaví se i nějaká emoce, dosáhnete chudšího nebo bohatšího výrazu. Cokoliv v životě prožíváte, se projeví ve vašem myšlení, v přístupu k roli, v té identifikaci s publikem.

Jak to máte s výtvarným uměním, koupil byste si Picassa nebo Rothka?

Oba. Řekl bych, že k výtvarnému umění mám vztah. Ale rozhodl jsem se miliony eur za obrazy neutrácet. (*smích*) Mám několik výtvarných děl skromnějšího charakteru.

Květen 1990 – československý prezident Václav Havel je na návštěvě Slovenska, kde ho mimo jiné přivítal jeho kamarád a umělecký i politický kolega Milan Kňažko.

Zkoušel jste sám malovat?

Zkoušel, ale nešlo mi to. Neumím vyjádřit výtvarně to, co bych chtěl. Jednoduše nemám talent, o tom to je.

Proč jezdíte hrát k nám do Česka? Je to nabídkami, které byste na Slovensku nedostal?

Ano, přišla nabídka, která se nedala odmítnout. Hrát s Vilmou Cibulkovou v malém komorním divadle u Milana Heina, to je přece skvělé! Navíc s Jiřím Svobodou, který Picassa režíroval, jsem v minulosti natočil několik filmů včetně dvoudílné televizní inscenace Oblouk světla, ve které jsem hrál českého vlastence Františka Křižíka. Tak jsem si řekl, proč ne, zkusme to. Čeština je mi velmi blízká, mám ji rád. Jako dítě jsem se doma modlil Otčenáš česky a umím ho dodnes. Pak přišla další nabídka od Honzy Hrušínského hrát Shylocka, monodrama. Tak jsem to taky vzal. Potom Gin Game s Jiřinkou Bohdalovou, to se nedalo odmítnout nebo u Bolka Polívky Horská dráha, kde jsem hrál s Jitkou Ježkovou a Evou Novotnou. A teď jsem dostal tuhle nabídku. Já jsem pro to nic neudělal. Jenom jsem řekl: Děkuji za důvěru, ta hra se mi líbí a rád na ní budu spolupracovat, toť vše.

Jan Hrušínský, Milan Kňažko a Radek Balaš

A jaká byla ta spolupráce?

Red režíroval Radek Balaš, se kterým jsem dělal už Shylocka. Mám rád, když režisér přijde a řekne: Jak vám můžu pomoci?, než aby vydával pokyny, odkud máte na jeviště přijít a kam jít. Protože výsledkem je vždycky herec, to si nechci fandit, tak to prostě je. Samozřejmě režisér má svoji vizi, ale Balaš ji servíruje podobně jako kdysi Evald Schorm. Máte pocit, jako byste na to

přišla sama, což je úžasná věc. Ideální inscenace by měla působit jako harmonický celek a ne, že si řeknete, tohle dělal režisér, s tímhle přišel herec, hudba je od tohohle, scéna od tamtoho... Vytvořit něco takového je ale velice těžké. A jeho práce k tomu směřují.

Kde obvykle v Praze bydlíte?

V různých hotelech. V centru města je málo těch, ve kterých jsem ještě nebydlel. I v bývalém InterContinentalu jsem spal, když ho v roce 1974 dostavěli. Kdysi jsem si chtěl v Praze koupit byt, ale Vlastík Dvořák, majitel Ambassadoru, mi řekl: Milánku, copak ti tady špatně uklízíme? Vždyť, za to, co by tě stál byt v centru Prahy, můžeš bydlet u mě v apartmá se snídaní osmdesát let. Tak o co ti jde? (*smích*) Měl pravdu. Nemusím utírat prach ani zalívat kytky a je mi tu příjemně.

Mohl byste přespat i u syna v Lounech.

Mohl. Martin tam provozuje kavárničku. Ale teď jsme se dlouho neviděli. Spíš se setkávám s Michalem, protože ten žije v Praze. Do Loun je to přece jenom kousek.

Čemu se věnuje?

Michal se věnuje šermu, který vyučuje na DAMU i na konzervatoři a tai-chi. Dříve hrával s bratry Formanovými, ale spíš ho baví tohle. A nejmladší syn, z mého posledního manželství, žije v Bratislavě. Vystudoval kameru a fotografii a chová včely. Má dva syny, jednomu je čtrnáct, druhému jsou čtyři, takže má co dělat. A od Martina mám vnučku, už je jí skoro dvacet.

Tady v Ambassadoru jsou vystavené fotky, na kterých jsem s ní vyfocený, když jí byly tři roky.

Ženil jste se třikrát, s poslední manželkou jste bezmála padesát let. Čemu se věnuje?

Jako dorostenka dělala sportovní gymnastiku, byla dokonce členkou reprezentačního týmu Československa, takže byla dobrá. Pak se dala na balet a to je řehole. Pětadvacet let tančila ve Slovenském národním divadle.

Vy jste se celý život také věnoval různým fyzickým aktivitám.

Měl jsem vztah k bojovým uměním. V mládí jsem boxoval, dělal karate, tomu jsem se věnoval hodně. Pak jsem hrál pětadvacet let tenis. A teď golf. Je to příjemná zábava, ale žádné velké ambice už v tomto směru nemám. Jsem rád, když se mi podaří nějaký hezký úder nebo pat a líbí se mi, že se na golfovém hřišti většinou potkávám se sympatickými lidmi.